

Over arbeidsvolume en arbeidsduur in Vlaanderen en Europa

Maarten Tielens
Wim Herremans
Steunpunt WSE

10-2007

WSE Report

Steunpunt Werk en Sociale Economie
Parkstraat 45 bus 5303 – 3000 Leuven
T:32(0)16 32 32 39 F:32(0)16 32 32 40
steunpuntwse@econ.kuleuven.be
www.steunpuntwse.be

Tielens, Maarten & Herremans, Wim

Over arbeidsvolume en arbeidsduur in Vlaanderen en Europa

Maarten Tielens & Wim Herremans– Leuven: Katholieke Universiteit Leuven. Steunpunt Werk en Sociale Economie, 2007, 21p.

ISBN-97 890-8873-010-8

Copyright (2007)

Steunpunt Werk en Sociale Economie
Parkstraat 45 bus 5303 – B-3000 Leuven
T:32(0)16 32 32 39 - F:32(0)16 32 32 40
steunpuntwse@econ.kuleuven.be
www.steunpuntwse.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this report may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means, without permission in writing from the publisher.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	III
Synthese	1
Inleiding.....	3
Deel 1. België en de gewesten.....	4
Deel 2. Vlaanderen en de buurlanden	7
Deel 3. En de andere Europese landen?	10
3.1 De samengedrukte loopbaan: typisch Vlaams?.....	11
Deel 4. Methodologie bij de gebruikte indicatoren	14
4.1 De werkzaamheidsgraad in voltijds equivalenten	14
4.2 De gemiddelde wekelijkse arbeidsduur	16
Bibliografie	17

Synthese

In de tabellenbijlage van dit rapport op de website van het Steunpunt WSE (www.steunpuntwse.be) kunt u uitgebreid cijfermateriaal terugvinden voor alle Europese landen.

Dit rapport biedt een zicht op het arbeidsvolume van de Vlaamse arbeidsmarkt aan de hand van een aantal indicatoren: de werkzaamheid in personen en in voltijds equivalenten, het aandeel deeltijdarbeid en de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur.

België en de gewesten

Het is bekend dat in Vlaanderen de werkzaamheidsgraad (65%) hoger ligt dan in Wallonië en Brussel. De Vlaamse werkende (37,5 u/w) presteert ook een gemiddeld langere werkweek dan zijn of haar Waalse collega (36,4u/w). Het aantal uren van de Brusselaar ligt met 38u/w het hoogst. Maken we echter een opsplitsing naar arbeidsregime dan valt op dat zowel Vlamingen die voltijds werken als Vlamingen die deeltijds werken gemiddeld meer arbeidsuren per week presteren.

Er zijn duidelijk verschillende breuklijnen waarneembaar in de kwantitatieve arbeidsmarktparticipatie. Vrouwen werken minder vaak dan mannen en als ze werken doen ze dat vaker deeltijds. Vrouwen werken bovendien minder uren, zowel in voltijdse als in deeltijdse jobs. Ouderen werken minder vaak dan de 25- tot en met 49-jarigen, ze werken vaker deeltijds en in die deeltijdse jobs presteren ze minder uren. Onder de laaggeschoolden tellen we een kleiner aandeel werkenden en als ze een job hebben is dat vaker (kleinere) deeltijdarbeid.

Vlaanderen wordt gekenmerkt door een samengedrukte loopbaan: een hoge werkzaamheidsgraad en een lange wekelijkse arbeidsduur bij de 25- tot en met 49-jarigen, gecombineerd met een lagere werkzaamheidsgraad bij de ouderen en jongeren, een hoog aandeel deeltijdarbeid bij de ouderen en een lagere wekelijkse arbeidsduur bij de jongeren en ouderen.

Vlaanderen en de buurlanden

Kijken we naar de totale werkzaamheidsgraad in personen dan zien we dat Vlaanderen met 65% een gemiddeld werkzaamheidsniveau bereikt, vergeleken met onze buurlanden. Waar er met betrekking tot de werkzaamheid in personen erg grote verschillen zijn tussen de buurlanden, zien we dat die veel kleiner worden wanneer uitgedrukt in VTE. Uitgedrukt in VTE komt Vlaanderen op nummer één (60,8%). De gemiddelde werknemer in Vlaanderen werkt dus veel uren vergeleken met de collega's uit de buurlanden.

Gemiddeld werkt de Vlaming 37,5 uur per week, dat is iets minder dan de Franse en meer dan de Duitse en Nederlandse collega's. Het verschil ligt niet zozeer bij de voltijds werkenden, maar in het aandeel deeltijdarbeid en het aantal uren dat deeltijders werken.

Bij de 25- tot en met 49-jarigen kent Vlaanderen een bijzonder hoge werkzaamheidsgraad. Met 85,8% ligt deze zowat vijf procentpunten hoger dan de Franse en Duitse werkzaamheidsgraden. Enkel Nederland evenaart Vlaanderen. In voltijdse equivalenten wordt de koppositie van Vlaanderen nog duidelijker. Vooral in Nederland en Duitsland valt de werkzaamheidsgraad sterk terug in VTE. In Nederland werken zowat vier op de tien werkenden deeltijds, tegenover slechts twee op de tien in Vlaanderen. Bovendien presteren Vlamingen iets meer uren dan Nederlanders, zowel in voltijdse jobs als in deeltijdse jobs. Duitsland valt op door een hoog aandeel deeltijdarbeid gecombineerd met een korte arbeidsduur (19,1 u/w). In Vlaanderen werken we in deze leeftijdsgroep met velen en we werken ook iets meer uren, vergeleken met onze buurlanden. De samengedrukte loopbaan is in Vlaanderen sterker aanwezig dan in onze buurlanden.

En de andere Europese landen

Plaatsen we Vlaanderen in een ruimer Europees perspectief dan kunnen we het beeld van de samengedrukte loopbaan verfijnen. In eerste instantie vinden we in de cijfers geen bevestiging van het beeld van de Vlaming die veel uren klopt. Vergeleken met andere landen uit EU-15 situeert het Vlaams Gewest zich in de onderste helft van de rangschikking met betrekking tot de arbeidsduur (37,5 uur per week). Voltijds werkende Vlamingen presteren eerder een 'doorsnee' aantal uren (41,6 u/w) in vergelijking met andere voltijds werkende Europeanen. Bovendien ligt het aandeel deeltijdarbeid in Vlaanderen eerder hoog (22,8%).

Waarin Vlaanderen vast en zeker wel uitschiet, is het verschil in werkzaamheidsgraad tussen de leeftijdsgroepen. Nergens in Europa (EU-15) is de deelname aan arbeid zo geconcentreerd tussen het 25ste en 49ste levensjaar. Vlaanderen kent de op één na hoogste werkzaamheidsgraad bij de 25- tot en met 49-jarigen (85,8%). Vergeleken met EU-15 zijn er in Vlaanderen dus heel veel 25- tot en met 49-jarigen aan het werk.

Houden we rekening met de gepresteerde uren en drukken we de werkzaamheidsgraad uit in VTE dan zakt Vlaanderen twee plaatsen in de rangschikking. Op het vlak van de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur bij de voltijds werkende 25- tot en met 49-jarigen schuift het Vlaams Gewest in de buik van het EU-15-peloton (41,5 uur). Bovendien ligt het aandeel deeltijdarbeid in deze leeftijdsgroep erg hoog (21,5%), al combineert Vlaanderen dat wel met een relatief hoge wekelijkse arbeidsduur in deeltijdse jobs (gemiddeld 25,1 u/w).

Dus ondanks het hoge aandeel deeltijdarbeid en een slechts gemiddelde voltijdse werkweek scoort Vlaanderen toch heel hoog op de werkzaamheidsgraad in voltijdse equivalenten voor de 25- tot en met 49-jarigen. Dat komt vooral door de hoge werkzaamheidsgraad in personen – we werken met heel veel – en de relatief lange werkweek van deeltijds werkenden en niet door een lange voltijdse werkweek.

Vergeleken met andere Europese landen betekent de samengedrukte loopbaan in Vlaanderen vooral dat we met heel veel mensen werken in het spitsuur van het leven, zonder dat we daarbij uitzonderlijk veel uren presteren.

Inleiding

Vlaanderen telde in 2006 ongeveer 2 610 000 werkenden. Samen presteerden zij ongeveer 99,8 miljoen uren per week of op jaarbasis bijna vijf miljard uren.

Voorliggend rapport wil een zicht bieden op het arbeidsvolume van de Vlaamse arbeidsmarkt. Het arbeidsvolume is de totale hoeveelheid gepresteerde arbeid door de Vlaamse werkenden. Het arbeidsvolume is volgens de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven afhankelijk van een drietal factoren (CRB, 2006): het aantal uren gewerkt per tewerkgestelde (arbeidsduur), het aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd (werkzaamheidsgraad) en het aandeel van de bevolking op arbeidsleeftijd in de totale bevolking – dus de leeftijdsstructuur van de bevolking.

Op de laatste factor heeft het beleid weinig invloed, toch zeker niet op korte of middellange termijn. Het Europese, en dus ook Belgische en Vlaamse arbeidsmarktbeleid zetten de laatste jaren sterk in op de tweede factor, het verhogen van het aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd. Hoe meer mensen werken, hoe beter we in de toekomst onze levensstandaard betaalbaar houden. De eerste factor – arbeidsduur – komt minder aan bod.

De huidige discussies over arbeidsvolume gaan niet zozeer over de vraag of en hoe we de arbeidsduur kunnen verhogen, maar meer over de vraag hoe we het volume kunnen verdelen. Een tiental jaren geleden was arbeidsherverdeling een *hot item*: als we het totale arbeidsvolume verdelen over meer mensen, dan kan de werkloosheid worden teruggedrongen. Vandaag de dag wordt meer in termen gedacht van een herverdeling van het arbeidsvolume over de hele loopbaan: hoe kunnen we het arbeidsvolume beter spreiden over de loopbaan zodat de arbeidsdeelname beter kan worden afgestemd op de individuele levensloop van mensen. Op die manier hoopt men dat meer mensen langer aan het werk blijven, waardoor ten langen leste onze levensstandaard betaalbaar blijft.

In dit rapport maken we gebruik van gegevens van de Enquête naar de Arbeidskrachten van de FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (de EAK) en de Labour Force Survey, het Europese equivalent van de EAK. Door de Europese stroomlijning van deze enquêtes is het mogelijk om de data internationaal te vergelijken. Op basis van deze bevraging verkrijgen we gegevens over het aantal gewerkte uren per week. Met deze gegevens kunnen we een aantal indicatoren met betrekking tot het arbeidsvolume construeren, met name de werkzaamheid in voltijds equivalenten en de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur, zijnde het aantal gewerkte uren per week per persoon.

In de tabellenbijlage bij dit rapport die u op de website van het Steunpunt WSE (www.steunpuntwse.be) kan consulteren, vindt u uitgebreid cijfermateriaal over alle Europese landen.

Deel 1. België en de gewesten

De werkzaamheidsgraad geeft aan welk aandeel in de bevolking een job heeft. Omdat de evolutie van het aandeel werkenden niet per definitie parallel loopt met de evolutie van het totaal gepresteerde arbeidsvolume, wordt de analyse van het aandeel werkenden vaak aangevuld met gegevens over het arbeidsvolume. Dit kan via de werkzaamheidsgraad in voltijdse equivalenten (VTE). Deze geeft aan welk aandeel van de bevolking zou werken indien het totaal gepresteerde arbeidsvolume herverdeeld zou worden zodat iedere job een voltijdse job zou zijn. De werkzaamheidsgraad in VTE wordt dus berekend door het totale arbeidsvolume (aantal gepresteerde arbeidsuren door alle werkenden) uit te drukken in voltijds equivalenten of voltijdse jobs. Eén voltijds equivalent – de zogenaamde *maatman* – is gelijk aan het gemiddeld aantal arbeidsuren gepresteerd door een voltijds werkende. Delen we het totale arbeidsvolume in voltijds equivalenten door de totale bevolking dan krijgen we de werkzaamheidsgraad in voltijds equivalenten. In deel 4 vindt u uitgebreide informatie over de methodologie van de besproken indicatoren.

Tabel 1. Werkzaamheidsgraad in personen en in VTE met constante maatman van 40,9 u/w voor de bevolking tussen 15 en 64 jaar (België en de gewesten; 2006)

	Werkzaamheidsgraad	
	In personen (%)	In VTE (%)
Vlaams Gewest	65,0	60,8
Waals Gewest	56,1	50,8
Brussels H. Gewest	53,4	50,3
België	61,0	56,5

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

We zien dat in alle gewesten de werkzaamheidsgraad in VTE lager ligt dan de werkzaamheidsgraad in personen (tabel 1). Dat komt omdat de werkzaamheidsgraad in personen geen rekening houdt met deeltijdarbeid of met het aantal gewerkte uren. Iemand die halftijds werkt, wordt in de werkzaamheidsgraad in personen als één werkende persoon geteld, terwijl die in de werkzaamheidsgraad in VTE slechts als een halve voltijdse job wordt geteld. Een groot verschil tussen de graad in personen en in VTE wijst op een hoog aandeel deeltijdarbeid en/of een gemiddeld lage wekelijkse arbeidsduur. Tabel 2 geeft voor de gewesten het aandeel deeltijdarbeid en de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur. Om de wekelijkse arbeidsduur te berekenen tellen we alle gewerkte uren op en dat delen we door het aantal werkende personen.

Tabel 2. Aandeel deeltijdarbeid en gemiddelde wekelijkse arbeidsduur van de bevolking tussen 15 en 64 jaar (België en de gewesten; 2006)

	Wekelijkse arbeidsduur			Aandeel deeltijd (%)
	(u/w)	(u/w)	(u/w)	
	Totaal	Deeltijds	Voltijds	
Vlaams Gewest	37,5	24,5	41,6	22,8
Waals Gewest	36,4	23,4	40,1	21,0
Brussels H. Gewest	38,0	23,9	41,3	18,7
België	37,2	24,1	41,1 ¹	22,0

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

¹ In de analyse van de werkzaamheidsgraad in VTE berekenen we een maatman voor België, zijnde de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur van een voltijds werkende. De maatman bedraagt 40,9u/w. Dit wijkt af van de 41,1u/w die we hier bekomen als gemiddelde wekelijkse arbeidsduur van de voltijds werkende in België. Dat komt omdat we in de berekening van de werkzaamheidsgraad in VTE de definitie van Eurostat hebben gevolgd om het arbeidsvolume te berekenen - met ramingen voor de personen die niet hebben geantwoord op de vragen naar de wekelijkse arbeidsduur -, terwijl we in deze analyse geen rekening houden met de personen die niet op die vragen hebben geantwoord. In deel 4 wordt hier dieper op ingegaan.

Het is bekend dat de Vlaamse werkzaamheidsgraad (65%) hoger ligt dan de Waalse en de Brusselse werkzaamheidsgraden. De Vlaamse werkende (37,5u/w) presteert ook een gemiddeld langere werkweek dan zijn of haar Waalse collega (36,4u/w). Het aantal uren van de Brusselaar ligt met 38u/w het hoogst. Maken we echter een opsplitsing naar arbeidsregime dan valt op dat zowel Vlamingen die voltijds werken als Vlamingen die deeltijds werken gemiddeld meer arbeidsuren per week presteren. De teller slaat dan ook enkel door in het 'voordeel' van de Brusselaars doordat een groter aandeel Vlaamse werkenden deeltijds werkt (22,8%). Het lagere aandeel deeltijdarbeid in Brussel reflecteert zich ook in een kleiner verschil tussen de werkzaamheidsgraad in personen en in VTE.

Tabel 3 leert ons meer over deeltijdarbeid en de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur in Vlaanderen. We maken een onderscheid op basis van geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en arbeidsstatuut.

Tabel 3. Werkzaamheidsgraad, aandeel deeltijdarbeid, gemiddelde wekelijkse arbeidsduur naar arbeidsregime, geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en arbeidsstatuut (Vlaams Gewest; 2006)

	Wekelijkse arbeidsduur			Aandeel deeltijd
	(u/w)	(u/w)	(u/w)	(%)
Vlaams Gewest	Totaal	Deeltijds	Voltijds	
Totaal	37,5	24,5	41,6	22,8
Man	41,4	27,0	42,5	6,8
Vrouw	32,7	24,0	39,7	43,1
	Totaal	Deeltijds	Voltijds	
15-24 jaar	36,3	22,9	39,0	17,5
25-49 jaar	37,8	25,1	41,5	21,5
50-64 jaar	36,7	23,2	43,2	30,0
	Totaal	Deeltijds	Voltijds	
Laaggeschoold	35,9	22,4	41,4	27,7
Middengeschoold	37,3	24,5	41,5	23,2
Hooggeschoold	38,5	26,3	41,7	19,6
	Totaal	Deeltijds	Voltijds	
Loontrekkenden	35,7	24,6	39,6	25,8
Zelfstandigen	55,0	nb	56,9	6,0

Opmerking: de wekelijkse arbeidsduur voor deeltijds werkenden is omwille van het kleine absolute aantal personen niet betrouwbaar.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

Mannen werken doorgaans meer uren per week dan vrouwen: gemiddeld werkt een man 41,4 uur tegenover 32,7 uur bij de vrouwen. Dit verschil is te wijten aan het hogere aandeel deeltijdarbeid bij vrouwen. Maken we een opsplitsing tussen voltijds en deeltijds werkenden dan wordt het verschil tussen mannen en vrouwen kleiner. Voltijds werkende mannen presteren per week 42,5 uur en vrouwen 39,7 uur. Ook bij deeltijds werkenden is het verschil kleiner: mannen werken gemiddeld 27 uur en vrouwen 24 uur. Mannen zijn dus vaker dan vrouwen aan het werk (werkzaamheidsgraad van 71,5% tegenover 58,3% bij vrouwen), ze werken minder vaak deeltijds, ze presteren meer uren in een voltijdse job en ze hebben grotere deeltijdse jobs.

Tabel 3 geeft aan dat ook de leeftijd een belangrijke rol speelt. Jongeren werken gemiddeld het minste aantal uren (36,3 uur) en de 25- tot en met 49-jarigen kloppen gemiddeld de langste werkweken (37,8 uur). Bij de voltijds werkenden loopt dat op tot een gemiddelde arbeidsweek van 41,5 uur. Arbeid concentreert zich voor de Vlaming met andere woorden vooral tussen 25 en 49 jaar. In deze leeftijdsgroep is 85,8% van de bevolking aan het werk, en dit bovendien met een gemiddeld behoorlijk lange werkweek. Deze cijfers bevestigen het beeld van de samengedrukte loopbaan: een hoge

werkzaamheidsgraad en een lange wekelijkse arbeidsduur bij de 25- tot en met 49-jarigen, gecombineerd met een lagere werkzaamheidsgraad bij de ouderen en jongeren, een hoog aandeel deeltijdarbeid bij de ouderen en een lagere wekelijkse arbeidsduur bij de jongeren en ouderen. Indien we enkel naar de voltijds werkenden kijken, dan valt wel op dat de ouderen met 43,2 uur de meeste uren presteren, al zien we dat 30% van de ouderen deeltijds werkt.

Naar onderwijsniveau stellen we vast dat hooggeschoolden gemiddeld de langste werkweek presteren (38,5 uur versus 35,9 uur bij laaggeschoolden). Ook hier moeten we de verklaring zoeken in een hoger aandeel deeltijds werkenden (27,7% tegenover 19,6% bij de hooggeschoolden) en gemiddeld kleinere deeltijdjobs bij de laaggeschoolden (22,4u/w tegenover 26,3u/w voor de hooggeschoolden).

Deze cijfers geven duidelijk weer dat er verschillende breuklijnen zijn in de kwantitatieve arbeidsmarktparticipatie. Vrouwen werken minder vaak dan mannen en als ze werken doen ze dat vaker deeltijds. Vrouwen werken bovendien minder uren, zowel in voltijdse als in deeltijdse jobs. Ouderen werken minder vaak dan de 25- tot en met 49-jarigen, ze werken vaker deeltijds en in die deeltijdse jobs presteren ze minder uren. Onder de laaggeschoolden tellen we een kleiner aandeel werkenden en als ze een job hebben is dat vaker (kleinere) deeltijdarbeid.

Tot slot bekijken we nog de wekelijkse arbeidsduur opgesplitst naar het arbeidsstatuut. Allereerst zien we dat het aantal deeltijds werkenden bij de zelfstandigen erg beperkt is (6%). Een voltijds werkende zelfstandige in Vlaanderen presteert wekelijks gemiddeld 56,9 uur. Een loontrekkende daarentegen besteedt 'slechts' 39,6 uur per week aan zijn of haar job.

Deel 2. Vlaanderen en de buurlanden

In Vlaanderen heeft 65% van de bevolking op arbeidsleeftijd een job, dat is minder dan in Nederland en Duitsland en iets meer dan in Frankrijk (tabel 4). Houden we echter rekening met het gepresteerde arbeidsvolume en drukken we de werkzaamheidsgraad uit in voltijdse equivalenten, dan steekt Vlaanderen de buurlanden de loef af met 60,8%. We zien dat in alle buurlanden de werkzaamheidsgraad in VTE lager ligt dan de werkzaamheidsgraad in personen. Dat komt omdat de werkzaamheidsgraad in personen geen rekening houdt met deeltijdarbeid en/of met het aantal gewerkte uren. Vooral in Nederland en Duitsland ligt de werkzaamheidsgraad in VTE heel wat lager dan in personen. Anders uitgedrukt: er zijn meer Nederlanders aan het werk, maar Nederlanders werken vaker deeltijds en in kleinere jobs dan Vlamingen.

Gemiddeld werkt 22,8% van de Vlaamse werkenden deeltijds. In Duitsland en vooral Nederland – de twee buurlanden met een hoge werkzaamheidsgraad - ligt dat aandeel hoger. Bovendien speelt ook het aantal gewerkte uren mee. Gemiddeld werkt de Vlaming 37,5 uur per week, dat is iets minder dan de Franse en meer dan de Duitse en Nederlandse collega's. Het verschil ligt niet zozeer bij de voltijds werkenden, maar in het aantal uren dat deeltijdsers werken. We zien dat deeltijds werkenden in Nederland (20,2u/w) en Duitsland (18,6u/w) gemiddeld minder uren werken dan Vlamingen (24,5u/w), en dat het aandeel deeltijdarbeid in deze landen hoger ligt.

Tabel 4. Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur, aandeel deeltijdarbeid en werkzaamheidsgraad in personen en in VTE naar leeftijd, geslacht en arbeidsregime (België, Vlaams Gewest en de buurlanden; 2006)

		Vlaams Gewest	België	Nederland	Frankrijk	Duitsland
Totaal	Totaal (u/w)	37,5	37,2	31,6	38,4	36,0
	Voltijds (u/w)	41,6	41,1	41,1	41,2	41,9
	Deeltijds (u/w)	24,5	24,1	20,2	24,4	18,6
	Aandeel deeltijdarbeid (%)	22,8	22,0	45,0	17,1	25,1
	Werkzaamheidsgraad (%)	65,0	61,0	73,7	63,0	67,7
	Werkzaamheidsgraad VTE (%) (maatman 40,9u/w)	60,8	56,5	57,7	59,0	59,6
Mannen	Totaal (u/w)	41,4	40,9	37,1	41,5	40,6
	Voltijds (u/w)	42,5	42,1	41,6	42,4	42,6
	Deeltijds (u/w)	27,0	26,1	20,7	24,9	18,3
	Aandeel deeltijdarbeid (%)	6,8	7,0	21,3	5,5	8,5
	Werkzaamheidsgraad (%)	71,5	67,9	80,5	68,5	73,0
	Werkzaamheidsgraad VTE (%) (maatman 41,8u/w)	72,4	67,8	71,9	67,7	71,1
Vrouwen	Totaal (u/w)	32,7	32,7	25,0	34,9	30,6
	Voltijds (u/w)	39,7	39,2	39,4	39,4	40,5
	Deeltijds (u/w)	24,0	23,7	20,0	24,4	18,7
	Aandeel deeltijdarbeid (%)	43,1	41,0	74,0	30,5	44,9
	Werkzaamheidsgraad (%)	58,3	54,0	66,7	57,7	62,4
	Werkzaamheidsgraad VTE (%) (maatman 37,8u/w)	51,0	47,2	44,9	52,9	50,1
15-24 jaar	Totaal (u/w)	36,3	35,5	21,6	34,9	34,8
	Voltijds (u/w)	39,0	38,8	39,7	37,9	39,8
	Deeltijds (u/w)	22,9	22,5	13,1	22,4	13,7
	Aandeel deeltijdarbeid (%)	17,5	20,7	66,8	21,6	19,8
	Werkzaamheidsgraad (%)	32,0	27,6	64,3	29,3	43,5
	Werkzaamheidsgraad VTE (%) (maatman 38,7u/w)	29,9	25,3	37,1	25,9	39,0
25-49 jaar	Totaal (u/w)	37,8	37,5	33,9	38,6	36,2
	Voltijds (u/w)	41,5	41,0	41,1	41,1	42,0
	Deeltijds (u/w)	25,1	24,7	23,0	25,2	19,1
	Aandeel deeltijdarbeid (%)	21,5	20,8	39,6	16,1	25,7
	Werkzaamheidsgraad (%)	85,8	80,2	84,5	80,6	80,1
	Werkzaamheidsgraad VTE (%) (maatman 40,8u/w)	81,2	75,1	71,1	76,1	70,7
50-64 jaar	Totaal (u/w)	36,7	36,9	32,4	39,1	36,2
	Voltijds (u/w)	43,2	42,5	41,9	42,6	42,7
	Deeltijds (u/w)	23,2	22,9	21,0	23,2	18,9
	Aandeel deeltijdarbeid (%)	30,0	26,4	45,0	18,2	26,1
	Werkzaamheidsgraad (%)	46,3	45,7	59,0	52,8	59,2
	Werkzaamheidsgraad VTE (%) (maatman 42,2u/w)	41,5	41,0	45,2	48,8	50,9

Opmerking: de maatman wordt constant gehouden tussen de verschillende landen, maar niet tussen de verschillende kenmerken (geslacht en leeftijd). Het is niet zinvol om de werkzaamheidsgraad in VTE te vergelijken tussen bijvoorbeeld mannen en vrouwen.

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

Bij de *mannen* is het verschil tussen de werkzaamheidsgraad in personen en in voltijdse equivalenten doorgaans beperkt. Enkel in Nederland is het verschil aanzienlijk omwille van het hoge aandeel deeltijdarbeid bij de mannen. In Nederland is het arbeidsvolume gespreid over meer personen zodat de werkzaamheidsgraad in personen er hoger ligt, maar in VTE ligt Vlaanderen op kop. Voltijds

werkende mannen in Vlaanderen (42,5 u/w) presteren gemiddeld evenveel uren als de Fransen en Duitsers en één uur meer dan Nederlanders. Deeltijds werkende mannen werken in Vlaanderen meer uren per week dan in de buurlanden.

Bij de *vrouwen* ligt de werkzaamheid in VTE heel wat lager dan in personen, gezien heel wat vrouwen deeltijds werken. Vooral Nederland valt op door een lage werkzaamheidsgraad in VTE. Tussen de voltijds werkende vrouwen in de verschillende landen zijn beperkte verschillen waarneembaar. Vlaamse vrouwen werken 39,7 uur per week in een voltijdse job. Alleen Duitse vrouwen werken iets meer. Maar bij de deeltijds werkende vrouwen vallen opnieuw Nederland en Duitsland op met kleinere deeltijdse jobs en een hoog aandeel deeltijdarbeid (Nederland), maar ook met een hoge werkzaamheid. In Frankrijk wordt bij de vrouwen het minst vaak deeltijds gewerkt en zij hebben gemiddeld de grootste deeltijdse jobs.

Bij de *jongeren* wordt de aandacht onmiddellijk getrokken door de hoge werkzaamheidsgraad in personen in Nederland. Met 64,3% werkenden ligt de Nederlandse werkzaamheidsgraad zowat tweemaal hoger dan de Vlaamse. Nederland staat erom bekend dat veel studenten een baantje hebben, bijvoorbeeld om de studies te financieren. De cijfers bevestigen dit verhaal. Houden we rekening met het arbeidsvolume dan valt de werkzaamheidsgraad (VTE) terug naar 37,1%. Van de werkende jongeren in Nederland werkt dan ook 66,8% deeltijds. Het gaat bovendien om kleine deeltijdse jobs met een gemiddelde arbeidsduur van slechts 13,1 uur per week (tegenover 22,9 uur in Vlaanderen). Ook Duitsland kent een relatief hoge werkzaamheidsgraad bij jongeren, al is het aandeel deeltijdarbeid niet veel hoger dan in Vlaanderen. Wel zien we dat ook in Duitsland de deeltijds werkende jongeren slechts kleine deeltijdse jobs uitoefenen (13,7u/w).

Bij de *25- tot en met 49-jarigen* kent Vlaanderen een bijzonder hoge werkzaamheidsgraad. Met 85,8% ligt deze zowat vijf procentpunten hoger dan de Franse en Duitse werkzaamheidsgraden. Enkel Nederland evenaart Vlaanderen. Maar ook in deze leeftijdsgroep verandert het plaatje als we kijken naar het arbeidsvolume. In voltijdse equivalenten wordt de koppositie van Vlaanderen nog duidelijker. Vooral in Nederland en Duitsland valt de werkzaamheidsgraad sterk terug in VTE. In Nederland werken zowat vier op de tien deeltijds, tegenover slechts twee op de tien in Vlaanderen. Bovendien presteren Vlamingen iets meer uren dan Nederlanders, zowel in voltijdse jobs als in deeltijdse jobs. Duitsland valt op door een hoog aandeel deeltijdarbeid gecombineerd met een korte arbeidsduur (19,1u/w). Frankrijk laat zich opmerken door een laag aandeel deeltijdarbeid bij de 25- tot en met 49-jarigen.

In Vlaanderen werken we in deze leeftijdsgroep met velen en we werken ook iets meer uren vergeleken met onze buurlanden. Het beeld van de samengedrukte loopbaan komt hier naar voor: weinig werkenden bij de jongeren en veel werkende 25-49-jarigen, een patroon dat in de buurlanden minder uitgesproken is.

Een samengedrukte loopbaan wil ook zeggen dat arbeid in de *oudere leeftijdsgroep* minder centraal staat. In Vlaanderen zien we dat de werkzaamheidsgraad van vijftigplussers veel lager ligt dan in de buurlanden (46,3% tegenover 59% in Duitsland en Nederland). Uitgedrukt in VTE wordt het verschil met de buurlanden kleiner, maar het blijft aanzienlijk. Maar als vijftigplussers aan het werk blijven in Vlaanderen dan werken ze wel veel uren. Bij voltijds werkenden is dat gemiddeld 43,2u/w, terwijl dat in de buurlanden lager ligt. Ook deeltijds werkende ouderen presteren relatief veel uren: 23,2u/w voor Vlaanderen tegenover 21u/w in Nederland en 18,9u/w in Duitsland. Bovendien ligt in vergelijking met Nederland het aandeel deeltijdarbeid in Vlaanderen veel lager (30% tegenover 45%). In Frankrijk presteren deeltijds werkende ouderen evenveel uren per week als Vlamingen, maar het aandeel deeltijdarbeid ligt er aanmerkelijk lager.

Deel 3. En de andere Europese landen?

Een vraag die regelmatig de kop opsteekt is of het beeld van de hardwerkende Vlaming eerder mythe of realiteit is. Vanzelfsprekend is een finaal oordeel hierover maar mogelijk als productiviteitsmaatstaven in rekening gebracht worden, maar dit valt buiten het bestek van deze bijdrage.² In deze context kunnen we enkel nagaan of de Vlaming gemiddeld meer of minder uren per week werkt dan collega's uit de andere Europese landen.

We bekijken voor de landen van de Europese Unie van voor de uitbreiding (EU-15) de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur voor voltijds werkenden en deeltijds werkenden.³ In tabel 5 rangschikken we (van groot naar klein) de EU-15-landen volgens hun gemiddelde wekelijkse arbeidsduur en nemen we ook het aandeel deeltijdarbeid op.

De cijfers over de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur ontkrachten het beeld van de Vlaming die veel uren klopt. Vergeleken met andere landen uit EU-15 situeert het Vlaams Gewest zich in de onderste helft van de rangschikking met betrekking tot de arbeidsduur (37,5 uur per week). Enkel Denemarken, Duitsland, Noorwegen en Nederland hebben gemiddeld kortere werkweken. De reden van de relatief korte werkweek wordt duidelijk als we een opsplitsing maken tussen voltijds en deeltijds werkenden.

Tabel 5. Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur naar arbeidsregime en aandeel deeltijdarbeid bij de 15- tot en met 64-jarigen (Europese landen; 2006)

	Totaal (u/w)		Voltijds (u/w)		Deeltijds (u/w)	(%)
Griekenland	43,2	Oostenrijk	44,7	Zweden	26,6	24,3
Portugal	40,4	Griekenland	44,4	Vlaams Gewest	24,5	22,8
Oostenrijk	39,8	VK	43,2	Frankrijk	24,4	17,1
Spanje	39,8	Spanje	42,4	België	24,1	22,0
Italië	38,7	Portugal	42,0	Luxemburg	23,3	17,1
Frankrijk	38,4	Duitsland	41,9	Italië	22,1	13,1
Finland	38,2	Vlaams Gewest	41,6	Griekenland	21,7	5,5
Zweden	37,9	Zweden	41,4	Oostenrijk	21,6	21,3
Luxemburg	37,5	Italië	41,2	Finland	21,5	13,5
VK	37,5	Frankrijk	41,2	Portugal	21,4	8,1
Vlaams Gewest	37,5	Nederland	41,1	Noorwegen	21,0	27,0
België	37,2	België	41,1	Denemarken	20,3	23,0
Denemarken	36,3	Denemarken	41,0	Spanje	20,2	12,3
Duitsland	36,0	Finland	40,7	Nederland	20,2	45,0
Noorwegen	34,7	Luxemburg	40,4	VK	19,6	24,5
Nederland	31,6	Noorwegen	39,9	Duitsland	18,6	25,1

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

Voltijds werkende Vlamingen presteren eerder een 'doorsnee' aantal uren in vergelijking met andere voltijds werkende Europeanen. In zes landen ligt de wekelijkse arbeidsduur hoger dan de 41,6 uren die voltijds werkende Vlamingen presteren. Maar al bij al zijn de verschillen beperkt: de meerderheid van de landen heeft een wekelijkse arbeidsduur tussen 41 uur en 42 uur. De Oostenrijkers spannen de kroon met 44,7 uur per week, gevolgd door de Grieken. Opvallend is dat in de noordelijke landen

² Cijfers van Eurostat over de arbeidsproductiviteit (BBP in koopkrachtpariteiten per werkende persoon) geven aan dat Belgen tot de productiefste werkenden behoren van Europa. Als de arbeidsproductiviteit (in 2005) gemiddeld in Europa (25 landen) gelijk is aan 100, dan is de arbeidsproductiviteit in België gelijk aan 129.

³ Ierland is wegens de onbeschikbaarheid van data opgesplitst naar arbeidsregime niet opgenomen. Noorwegen is wel opgenomen, maar behoort niet tot de EU.

(Noorwegen, Finland, Denemarken en Nederland) een voltijdse job gemiddeld kleiner is dan in Vlaanderen.

In het aandeel deeltijdarbeid zit een tweede belangrijke reden vevat voor de gemiddeld korte werkweek. Het aandeel deeltijdarbeid ligt in Vlaanderen immers eerder hoog (22,8%). Zes landen hebben een hoger aandeel deeltijdarbeid, maar opnieuw is het verschil beperkt. Enkel Nederland steekt er met kop en schouders bovenuit (45% deeltijdarbeid). Wel is het zo dat áls de Vlaming deeltijds werkt hij/zij gemiddeld een grotere deeltijdse job (24,5u/w) heeft dan de andere Europeanen. Enkel in Zweden zijn deeltijdse jobs gemiddeld iets groter dan in Vlaanderen (26,6u/w). Andere noordelijke landen als Noorwegen, Denemarken en Nederland hebben een hoog aandeel deeltijdarbeid gecombineerd met een lage arbeidsduur bij deeltijds werkenden.

3.1 De samengedrukte loopbaan: typisch Vlaams?

In voorgaande analyses hebben we het al enkele malen gehad over de samengedrukte loopbaan die Vlaanderen kenmerkt. We kennen een hoge werkzaamheidsgraad bij de 25- tot en met 49-jarigen, met een beperkt aandeel deeltijdarbeid en een hoge wekelijkse arbeidsduur. Dit wordt gecombineerd met een lage werkzaamheidsgraad bij jongeren en bij ouderen die bovendien een lagere wekelijkse arbeidsduur hebben. Ook ligt het aandeel deeltijdarbeid bij de vijftigplussers erg hoog. We zagen dat het patroon van de samengedrukte loopbaan in Vlaanderen sterker aanwezig is dan in onze buurlanden. De vraag die we ons nu stellen is of Vlaanderen hierin zo uitzonderlijk is indien we ook de andere Europese landen bekijken.

Waarin Vlaanderen vast en zeker uitschiet, is het verschil in werkzaamheidsgraad tussen de leeftijdsgroepen. In geen enkel land is het verschil in de werkzaamheidsgraad tussen de 25- tot en met 49-jarigen en de 50- tot en met 64-jarigen zo groot als in Vlaanderen. En ook in het verschil tussen de werkzaamheidsgraden van 25- tot en met 49-jarigen en 15- tot en met 24-jarigen moet Vlaanderen slechts vier landen laten voorgaan (zie tabellenbijlage bij dit rapport op de website van het Steunpunt WSE). Nergens in Europa is de deelname aan arbeid zo geconcentreerd tussen het 25ste en 49ste levensjaar. Deze vaststelling geldt bij uitstek voor vrouwen, waar Vlaanderen uitschiet wat betreft de kloof tussen de werkzaamheidsgraad bij vijftigplussers en 25- tot en met 49-jarigen. Dat de arbeidsparticipatie van vrouwen trager op gang is gekomen dan in andere landen speelt daarin zeker een rol. Maar ook bij de mannen behoort Vlaanderen tot de top wat betreft de kloof tussen de werkzaamheidsgraad van de verschillende leeftijdsgroepen. De vervroegde uittrede, onder andere via brugpensioenen, is een typisch mannelijk Vlaams fenomeen.

Vlaanderen scoort in een Europese vergelijking zwak met betrekking tot de arbeidsdeelname van jongeren en ouderen. Arbeid is in Vlaanderen geconcentreerd tussen 25 en 49 jaar. De vraag die dan rijst is hoe deze leeftijdsgroep presteert in vergelijking met andere Europese landen. Tabellen 6 en 7 geven voor de 25- tot en met 49-jarigen in EU-15 de werkzaamheidsgraad in personen en in VTE, het aandeel deeltijdarbeid en de wekelijkse arbeidsduur van voltijds en deeltijds werkenden, waarbij de landen voor elke indicator worden gerangschikt van hoog naar laag.

Tabel 6. Werkzaamheidsgraad in personen en in VTE (maatman 40,8u/w) van de 25- tot en met 49-jarigen (Vlaams Gewest en EU-15; 2006)

	in personen (%)		in VTE ⁴ (%)
Denemarken	86,4	Oostenrijk	82,7
Vlaams Gewest	85,8	Portugal	82,5
Zweden	84,8	Denemarken	82,2
Noorwegen	84,7	Vlaams Gewest	81,2
Nederland	84,5	Griekenland	81,1
Oostenrijk	84,3	Zweden	80,5
Finland	82,8	Finland	79,8
Luxemburg	82,6	VK	77,4
Portugal	82,4	Luxemburg	76,7
VK	81,4	Frankrijk	76,1
Frankrijk	80,6	Noorwegen	75,8
België	80,2	Spanje	75,6
Duitsland	80,1	België	75,1
Spanje	77,2	Nederland	71,1
Griekenland	76,7	Duitsland	70,7
Italië	74,0	Italië	70,2

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

Vlaanderen kent de op één na hoogste werkzaamheidsgraad bij de 25- tot en met 49-jarigen (85,8%). Denemarken scoort net iets hoger, maar het verschil is klein (tabel 6). Vlaanderen wordt gevolgd door Zweden, maar het verschil bedraagt al één procentpunt. Op drie na hebben alle landen een werkzaamheidsgraad van 80% of meer in dit spitsuur van het leven. Vergeleken met EU-15 zijn er in Vlaanderen dus heel veel 25- tot en met 49-jarigen aan het werk.

Houden we rekening met de gepresteerde uren en drukken we de werkzaamheidsgraad uit in VTE dan zakt Vlaanderen twee plaatsen in de rangschikking (tabel 6). Oostenrijk en Portugal voeren de lijst aan en we zien dat landen als Noorwegen, Nederland en Duitsland een stevige duik maken. Dat komt vooral door het hoge aandeel deeltijdarbeid in deze landen (tabel 7). Ook het Vlaams Gewest kent een relatief hoog aandeel deeltijdarbeid in deze leeftijdsgroep (21,5%), maar combineert dat met een relatief hoge wekelijkse arbeidsduur in deeltijdse jobs (gemiddeld 25,1u/w) terwijl dat in Duitsland, Nederland en in mindere mate Noorwegen toch lager ligt.

4 In Griekenland en Portugal is de werkzaamheidsgraad in VTE hoger dan die in personen. Dit is te verklaren door een combinatie van twee factoren. Ten eerste kennen beide landen bijna geen deeltijdarbeid in deze leeftijdsgroep. Ten tweede ligt de gemiddelde werkweek voor voltijdsen in Griekenland (44,2 u/w) en Portugal (41,9 u/w) veel hoger dan de gestandaardiseerde norm die we hanteren om een voltijds(equivalente) job uit te drukken bij de 25-49-jarigen. Om het arbeidsvolume naar voltijdse jobs om te rekenen, werken we in alle landen immers met dezelfde norm of maatman, namelijk de gemiddelde werkweek voor voltijdsen tussen 25 en 49 jaar in België (40,8 u/w). Dit laat toe om landen onderling te vergelijken. Zie deel 4.

Tabel 7. Aandeel deeltijdarbeid en wekelijkse arbeidsduur van voltijds en deeltijds werkenden bij de 25- tot en met 49-jarigen (Vlaams Gewest en EU-15; 2006)

Aandeel deeltijdarbeid (%)		Wekelijkse arbeidsduur (u/w)			
		Voltijds		Deeltijds	
Nederland	39,6	Oostenrijk	45,1	Zweden	28,9
Duitsland	25,5	Griekenland	44,2	Frankrijk	25,2
Oostenrijk	22,4	VK	43,6	Vlaams Gewest	25,1
Noorwegen	22,1	Spanje	42,4	Denemarken	25,0
Vlaams Gewest	21,5	Duitsland	42,0	België	24,7
België	20,8	Portugal	41,8	Finland	24,0
VK	20,8	Vlaams Gewest	41,5	Noorwegen	23,9
Zweden	20,6	Italië	41,4	Luxemburg	23,5
Luxemburg	16,8	Zweden	41,4	Nederland	23,0
Frankrijk	15,8	Denemarken	41,1	Italië	22,5
Denemarken	15,6	Frankrijk	41,1	Oostenrijk	22,4
Italië	13,6	Nederland	41,1	Portugal	22,0
Spanje	11,0	België	41,0	Griekenland	21,6
Finland	8,4	Finland	40,7	Spanje	21,0
Portugal	5,3	Luxemburg	40,3	VK	20,9
Griekenland	4,9	Noorwegen	39,8	Duitsland	19,1

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

Op het vlak van de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur bij de voltijds werkende 25- tot en met 49-jarigen schuift het Vlaams Gewest in de buik van het EU-15-peloton (41,5 uur). Vooral Noorwegen en Finland vallen op door een beduidend kortere voltijdse werkweek.

Dus ondanks het hoge aandeel deeltijdarbeid en een slechts gemiddelde voltijdse werkweek scoort Vlaanderen toch heel hoog op de werkzaamheidsgraad in voltijdse equivalenten voor de 25- tot en met 49-jarigen. Dat komt vooral door de hoge werkzaamheidsgraad in personen – we werken met heel veel – en de relatief lange werkweek van deeltijds werkenden, en niet door een lange voltijdse werkweek. Oostenrijk is een sprekend vergelijkingspunt. Dit land heeft een heel hoge werkzaamheidsgraad in VTE, ondanks de relatief lage werkzaamheidsgraad in personen en het relatief hoge aandeel deeltijdarbeid. Dit wordt echter gecompenseerd door een heel lange werkweek van de voltijds werkenden.

Vergelijken we anderzijds bijvoorbeeld met Noorwegen dan zien we dat de Noren een veel lagere werkzaamheidsgraad in voltijdse equivalenten hebben, terwijl ze toch een even hoge werkzaamheidsgraad in personen hebben. Die terugval komt vooral door de relatief korte werkweek van voltijds werkenden.

Vergeleken met andere Europese landen betekent de samengedrukte loopbaan in Vlaanderen vooral dat we met heel veel mensen werken in het spitsuur van het leven. Nergens in Europa is de deelname aan arbeid zo geconcentreerd tussen het 25ste en 49ste levensjaar. Jongeren en ouderen staan grotendeels aan de kant van de arbeidsmarkt. Maar de concentratie van de deelname aan arbeid in een korte periode van ons leven betekent niet noodzakelijk dat we dan ook heel veel uren presteren. We werken tussen 25 en 49 jaar met heel veel, zonder dat we daarbij uitzonderlijk veel uren presteren.

Deel 4. Methodologie bij de gebruikte indicatoren

4.1 De werkzaamheidsgraad in voltijds equivalenten

De cijfers met betrekking tot de werkzaamheid in VTE die we presenteren verschillen van de cijfers die Eurostat verspreidt. De methodologie die Eurostat hanteert is geschikt om binnen een land de werkzaamheidsgraad in VTE te vergelijken met de werkzaamheidsgraad in personen, maar is minder geschikt om verschillende landen met elkaar te vergelijken.

Het berekenen van het arbeidsvolume in voltijds equivalenten gebeurt in twee stappen: eerst wordt het totale arbeidsvolume berekend en vervolgens wordt dit arbeidsvolume gestandaardiseerd naar voltijdse equivalenten, door het gebruik van een *maatman* (de eenheid van één voltijds equivalent). Vervolgens delen we het totale arbeidsvolume door de maatman. Zowel bij het berekenen van het totale arbeidsvolume als bij het gebruik van de maatman zijn er elementen die een vergelijking tussen landen problematisch maakt.

Het totale arbeidsvolume

Om het totale arbeidsvolume te berekenen wordt gebruik gemaakt van de vragen in de Labour Force Survey die peilen naar het aantal gewerkte uren van de respondent, zowel in de eerste job als in een eventuele tweede job. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen betaalde of onbetaalde uren. Het gaat over alle werkuren, daarin zijn ook overuren inbegrepen (al dan niet betaald), maar het is exclusief de verplaatsingsuren tussen thuis en de werkplaats en exclusief de maaltijdonderbreking(en) (Eurostat, 2006). Eurostat schrijft voor om eerst gebruik te maken van de vraag over de *gewoonlijk* gewerkte uren per week in de eerste job (*HWUSUAL: number of hours per week usually worked*, zie Eurostat, 2007). Voor werkenden die tijdens de referentieweek geen arbeidsprestaties hebben geleverd, bijvoorbeeld wegens loopbaanonderbreking, ziekte, vakantie en dergelijke, wordt het aantal gewoonlijke uren vóór de onderbreking aangegeven.

Indien de respondent geen antwoord geeft op de gewoonlijk gewerkte uren wordt gekeken naar de *werkelijk* gepresteerde uren tijdens de referentieweek (*HWACTUAL: number of hours actually worked during the reference week*). Het gaat hier dan om de effectief gepresteerde uren tijdens de referentieweek. In geval van (toevallige) afwijkende prestaties, bijvoorbeeld door ziekte, verlof of ook overwerk, worden dan minder of meer uren dan gewoonlijk aangegeven.

Indien ook deze vraag niet beantwoord wordt, dient er een schatting te worden gemaakt op basis van de respondenten die wel hebben geantwoord op de vraag naar de gewoonlijk gewerkte uren, en dit apart voor voltijds en deeltijds werkenden.

Vervolgens wordt gekeken naar de respondenten met een tweede job. Van die tweede job worden het aantal *werkelijk* gewerkte uren geteld (*HWACTUA2: number of hours actually worked during the reference week in the second job*), en als dit niet beschikbaar is wordt er een schatting gemaakt op basis van de respondenten die wel geantwoord hebben op de vraag naar het aantal werkelijk gewerkte uren in een tweede job.

Het probleem bij deze omslachtige manier om te komen tot het totaal arbeidsvolume is dat de kwaliteit van de data erg verschilt van land tot land. Zo beschikken we in 2006 voor België voor 12% van de werkenden niet over de gewoonlijk gewerkte uren (omdat de respondent geen antwoord heeft gegeven ofwel omdat Eurostat voor personen met een variabel uurrooster deze data niet in rekening brengt). In Frankrijk is dat slechts 2% en in Nederland en Duitsland nagenoeg 0%. Voor België moeten we dus vaker een schatting maken op basis van bijkomende vragen in de Labour Force Survey. Op deze gegevens zit mogelijkserwijs veel meer variatie omdat het slechts een

momentopname is en dus meer vertekend kan zijn door uitzonderlijke gebeurtenissen tijdens de referentieweek (De Mulder en Druant, 2006).

Daarnaast is er een verschil tussen de landen met betrekking tot de hoogste extreme waarde. In België is het hoogste aantal uren dat iemand exact kan aangeven 96. Code 97 is een optelsom van alle personen die 97 uren of meer werken. In andere landen is het hoogste aantal uren dat iemand exact kan aangeven 97 en staat code 98 voor alle personen die 98 of meer uren werken.

Kortom, er is tussen de verschillende Europese landen een zekere variatie wat betreft de kwaliteit van het gegeven van het totale arbeidsvolume. Ondanks deze beperking berekenen we het arbeidsvolume op dezelfde manier als Eurostat om zoveel mogelijk de data te harmoniseren.

Het belang van de maatman

Maar het belangrijkste probleem zit in het gebruik van de maatman. Om het arbeidsvolume in voltijds equivalenten uit te drukken wordt er voor ieder land een maatman berekend. Die maatman wordt berekend door het gemiddeld aantal gewoonlijk gewerkte uren te berekenen van alle (in hun hoofdjob) voltijds werkenden.⁵ De maatman drukt dus uit hoeveel uren de gemiddelde voltijds werkende gewoonlijk werkt per week. Het probleem is dat deze maatman – de waarde van één voltijds equivalent - verschillend is voor elk land. Het arbeidsvolume wordt dus gestandaardiseerd naar een eenheid van één voltijds equivalent, maar deze eenheid verschilt voor elk land. Dat ondermijnt vanzelfsprekend de Europese vergelijkbaarheid van de werkzaamheidsgraad in VTE.

Om de werkzaamheidsgraad in VTE Europees te kunnen vergelijken maakt het Steunpunt WSE gebruik van een *constante* maatman voor alle landen in plaats van een *variabele* maatman. In onze analyse maken we voor elk land gebruik van dezelfde maatman, met name de maatman van België (die overeenkomt met de Belgische maatman die Eurostat berekent). Op die manier wordt het arbeidsvolume voor elk land volgens dezelfde eenheid gestandaardiseerd en is de indicator beter vergelijkbaar.

Betrekken we bijkomende variabelen in de analyse, bijvoorbeeld leeftijd en geslacht, dan moeten we er ons bewust van zijn dat een vergelijking tussen bijvoorbeeld mannen en vrouwen weinig zinvol is omdat ze gebruik maken van een andere maatman.

De volgende tabel illustreert wat er gebeurt met de werkzaamheidsgraad in VTE als we de maatman aanpassen. We vergelijken de methodologie die Eurostat voorschrijft (variabele maatman) en de methodologie die het Steunpunt WSE hanteert (constante maatman van België).

Tabel 8. Werkzaamheidsgraad in VTE naargelang de maatman (België, Vlaams Gewest en de buurlanden; 2006)

	WSE-methode		Eurostatmethode	
	Werkzaamheidsgraad in VTE (%)	Maatman (u/w)	Werkzaamheidsgraad in VTE (%)	Maatman (u/w)
België	56,5	40,9	56,5	40,9
Vlaanderen	60,8	40,9	60,1	41,3
Nederland	57,7	40,9	57,7	40,8
Frankrijk	59,0	40,9	58,8	41,0
Duitsland	59,6	40,9	58,2	41,7

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK, Eurostat LFS (Bewerking Steunpunt WSE)

5 Er wordt enkel rekening gehouden met de werkenden die de vraag naar gewoonlijk gewerkte uren hebben beantwoord.

Vergelijken we de werkzaamheidsgraad in VTE gemeten met een variabele maatman en met de constante maatman van 40,9 uur per week (de maatman van België), dan zien we voor Nederland en Frankrijk weinig verschil omdat de maatman die Eurostat hanteert nagenoeg hetzelfde is als de constant gehouden maatman van België. De cijfers voor Vlaanderen en Duitsland geven echter aan dat een kleine wijziging van de maatman aanzienlijke verschillen oplevert van de werkzaamheidsgraad in VTE. Voor Vlaanderen zien we – ten gevolge van een stijging van de maatman van 40,9u/w naar 41,3u/w - een daling van de werkzaamheidsgraad in VTE van 60,8% naar 60,1%. Duitsland kent een daling van 59,6% naar 58,2% als gevolg van een maatman van 41,7u/w in plaats van 40,9u/w. Een stijging van 1u/w van de maatman leidt tot een daling van de werkzaamheidsgraad in VTE van meer dan 1 procentpunt.

4.2 De gemiddelde wekelijkse arbeidsduur

Om de wekelijkse arbeidsduur te berekenen tellen we alle gewerkte uren op en dat delen we door het aantal werkende personen.⁶ Op basis van de Labour Force Survey kunnen we het arbeidsvolume berekenen door enkel rekening te houden met de hoofdjob of ook met een eventuele tweede job. Onderstaande tabel laat zien tot welk verschillend resultaat beide methoden leiden.

Tabel 9. Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur naar arbeidsregime (Vlaams Gewest; 2006)

	Voltijds	Deeltijds	Totaal
Hoofdjob	41,3	23,9	37,1
Hoofd- en tweede job	41,6	24,5	37,5

Bron: FOD Economie – Algemene Directie Statistiek – EAK (Bewerking Steunpunt WSE)

Door ook rekening te houden met een tweede job van de werkende stijgt de wekelijkse arbeidsduur van 37,1 uur tot 37,5 uur. We zien dat deze stijging vooral te danken is aan de deeltijds werkenden (in de hoofdjob), die vaker een tweede job hebben dan personen die in hun hoofdjob reeds voltijds werken. Bij de deeltijds werkenden stijgt de wekelijkse arbeidsduur van 23,9 uur tot 24,5 uur indien we ook de eventuele tweede job meetellen.

In dit rapport hebben we geopteerd om de wekelijkse arbeidsduur te berekenen op basis van de hoofdjob én de eventuele tweede job. In het licht van het berekenen van het arbeidsvolume en de arbeidsduur lijkt het ons logisch om rekening te houden met alle gepresteerde uren, niet enkel met de hoofdjob.

⁶ We maken enkel gebruik van de data over de gewoonlijk gewerkte uren. Personen die niet op de vraag naar de gewoonlijke uren antwoorden worden niet in rekening gebracht.

Bibliografie

- CRB. 2006. Werk en concurrentievermogen. *Sociaal-Economische Nieuwsbrief*. (111): 3-26.
- De Mulder, J., Druant, M. 2006. Arbeidsduur en arbeidsvolume in België. *Economisch Tijdschrift van de Nationale Bank van België*. (1):53-68
- Eurostat. Sd. *Method for estimating the full-time equivalent employment rate*. Niet-gepubliceerde nota.
- Eurostat. 2006. Panorama of the European Labour Markets. *Employment in Europe 2006*. Brussels.
- Eurostat. 2007. *EU Labour Force Survey database: User Guide*.